דין פאה נכרית - דינים פון שייטלען טראגן

מיר ווילן ציטירן צום אויספיר עטליכע אויסצוגן פון קונטרס הצוואה להגה״ק מהר״א ראטה זצוק״ל בעהמח״ס שומרי אמונים, וטהרת הקודש, מייסד פון תולדות אהרן. וואס ער שרייבט וועגן דעם ענין: וז״ל די פריערדיגע ספרים האבן נישט געברויכט אזוי מאריך צו זיין אין די זאכן ווייל עס האט נישט זייער געפעלט, צוליב דעם וואס אידישע קינדער זענען שטענדיג געווען געקרוינט אין בושה, צניעות, וקדושה, נאר איצט אין די לעצטע צייטן האט זיך באנייט בעוה״ר א נייע דור וואס האט אויפגעבראכט דאס פונסטערניש כו׳ מיט הפקירות ופריצות בעוה״ר, וואס האבן צוריק באנייט דאס דור המבול כו׳ און זייט די פריצות האבן זיך געשטארקט אויף די וועלט האבן זיי אראפגעברענגט כל מיני צרות, גזרות, שמדות בעוה״ר וכו׳.

טייערע אידישע קינדערלעך וועגן דעם וואס איר שעמט אייך פאר אפאר נארישע ווייבער, לייגט איר אייך אריין אין אזעלכע גרויסע סכנות ח״ו, נשים רחמניות בישלו ילדיהן, ראס רחמנות׳ריגע מאמעס וואס האבן רחמנות מצער זיין די קינדער עס איז הייס! מען קען הייבט נישט ווי פארצייטנס!

אויך נישט קיין שום בושה.

צום ערשט ראַרף אַן אשה געווארנט זיין בתכלית הזהירות (דאס ערשטע וואס קען זיין) דאס זי זאל נישט גיין ח״ו אין האר, אפילו איין האר ח״ו, דען פאַר עטלעכע הונדערט יאר צוריק האבן אונזערע הייליגע גאונים צדיקים מנהיגי הדור געמאכט א גדר חזק (שטארקן צוים) בכל מדינות אשכנזים דאס אַן אשה זאל גאר קיין האר טראגן ח״ו און זאל זיך אפשערן אינגאנצן די האר כו׳ שפעטער שוין נאהנט צו רעם פינסטערן ארעמען דור האט מען אנגעהויבן פורץ גדר זיין און האר טראגן, און שייטלען טראגן, און ביי־האר, און פון דאמאלט אַן איז דאס דור אויך אראפגעגאנגען בתכלית הירידה בעוה״ר.

דער הייליגער צדיק ר׳ פנחס קאריצער האט געזאגט אזוי: ווען משיח וועט קומען וועט מען זען די גאולה האט געהאנגען אין איין האר, און אין גוף כתב יד שטייט, ראס מיינט מען טאקע די האר טראגן וואס ווייבער זענען זיך מקיל רח״ל.

יעצט קינדערלעך זיסע וואס פאר א פנים וועט איר האבן פאר משיח צדקינו, און ווען אלע אבות ואמהות מיט אלע נשים צדקניות ווילן מיט־קומען מיט משיח׳ן בצניעות און זי מיינט לשם שמים איז זי מגין אויף א חלק פונעם דור און וועט זוכה זיין לעתיד וואס קיין גרויסע מלאכים וועלן נישט זוכה זיין צו דעם און אלע צרות ישראל בעוה״ר קומען וועגן די נשים פון זייער פריצות רח״ל.

ע״כ קינדערלעך זיסע טייערע גיט אכט איר זאלט נישט ח״ו פארפאלן בלייבן פוןביידע וועלטן און פאלגט מיינע ווערטער און פירט אייך בצניעות וקדושה, און יעדער מאן זאל אכטונג געבן אויף זיין ווייב, זי זאל זיך פירן בצניעות אויך יעדע פאטער און מוטער אויף רי קינדער, כו׳.

זייט אייך מוסר נפש צו היטן רי תקנות אין צניעות און האר, און בגדים, און גידול בנים, וועט אייך וואויל און לעכטיג זיין, ווען משיח צדקינו וועט קומען וועט איר שיינען און בליען ווי די ליכטיגקייט פון די זון, און די לבנה, און שטערן, און נאך מער, דען די שכר פון צניעות גייט איבער אלע מצות ומעשים טובים.

און די אשה וואס פירט זיך נישט אין צניעות מעג זיך אויפן קאפ שטעלן מיט אלע פרומקייטן פויעלט איר געטרעטן דעם אידישן דת, און אזוי זעט אויס פשוט אין שו״ע (אה״ע קט״ו ס״ד) נאך דערצו היינטיגע צייטן וואס מען מאכט אזוי די האר אַז עס זאל אויסזען ווי די פריצות איז עס זיכער אסור מן התורה אזוי ווי עס שטייט אין ד״ח ח״א ל, (בסוף ס׳ שערי טוהר ה׳ נדה).

ב) הגאון ר׳ אברהם פלאגי זצ״ל (מגדולי חכמי ספרד) ברענגט צו אין זיין כפר די פוסקים וואס אסר׳ן שייטלען, און פירט אויס נאכדעם: זעלבסט־פארשטענדליך אז אין אונזערע פלעצער איז קיינמאל נישט געהערט אדער געזען געווארן דער מנהג אז פרויען זאלן גיין מיט א פארוק (שייטל) און אויב עס געפינט זיך איינס אין א שטאט איז זי פורץ גדר און ח״ו אז מען זאל זיך פון איר אפלערנען (ברך את אברהם בחקותי, מובא בשד״ח אספ״ד מע׳ צ׳).

ג) הגאון ר׳ אברהם תאומים זצ״ל (בן בתו של הגאון ר״י מליסא בעל חו״ד זצ״ל) שרייבט: דער מנהג וואס פרויען גייען מיט שייטלען דאס איז א זאך וואס אונזערע אבות האבן געהאלטן פאר אן איסור און פריצים האבן פארשוועכט דעם אידישן צוים, זצ״ל (הגר״א) [עי׳ שנות אלי׳ שבת פ״ו מ״ה, ובס׳ דת יהודית כהלכתה פ״א או׳ ג, עמוד כ׳].

ו) הגאון ר׳ אליהו דוד ראבינאוויץ תאומים (האדר״ת) שרייבט: צו א רב וואס פרעגט אים וועגן ארויפגיין קיין ארץ ישראל, ענטפערט ער אים צווישן אנדערע אז די רביצין זאל נישט טראגן קיין שייטל (אגרות האדר״ת מכתב י״ג).

ז) הגאון ר׳ אליעזר זוסמאן סופר זצ״ל (בעמח״ס ילקוט אליעזר, עט סופר, המקנה, ועוד, אחי הגאון בעל שו״ת מחנה חיים זצ״ל) שרייבט אין די צוואה: אז די פרויען זאלן גיין בצניעות און אפילו שייטלען טראגן זאלן זיי געווארנט זיין (הצוואה נרפס בריש ספרו מלאה קטרת).

נאך שרייבט ער אין א בריעף צו זיין זון אז די פרוי זאל נישט גיין מיט א שייטל אדער קונסט האר ווייל עס איז אלעס א פריצות און יצה״ר (אגרת לבנו הגרש״ס זצ״ל נדפס בריש ס׳ מהר״ם סופר עה״ת).

ח) הגאון ר׳ אליעזר פלעקלעש זצ״ל (בעמח״ס תשובה מאהבה תלמיד מובהק לבעל נו״ב זצ״ל) שרייבט: אז צו מאכן א גאנצן שייטל האט קיינער פון די פוסקים נישט

טייערע אידישע קינדערלעך וועגן דעם וואס איר שעמט אייך פאר אפאר נארישע ווייבער, לייגט איר אייך אריין אין אזעלכע גרויסע סכנות ח"ו, נשים רחמניות בישלו ילדיהן, דאס רחמנות'דיגע מאמעס וואס האבן רחמנות מצער זיין די קינדער עס איז הייס! מען קען היינט נישט ווי פארצייטנס! דאס קינד איז שוואך! די זעלבע מאמעס קאכן אפ זייערע קינדער.

איר זאלט וויסן דאס איר אליין וועט מוזן נעמען קאנען מיט פייער און אייערע קינדער פארברענען אויף יענע וועלט, ווי עס ווערט געברענגט אין די הייליגע ספרים דאס די מאמע וועט דעם אייגענעם דין ומשפט אפגעבן וואס די טאכטער כו'.

ע"כ טייערע קינדערלעך בעט איך אייך דאס איר זאלט נישט קיין חלק נעמען ח"ו אין דעם פינסטערן ביטערן דור החדש, דען זייט אידישע טעכטער האבן אנגעהויבן מקיל זיין אין צניעות איז דער דור אראפ אין שאול תחתית רח"ל, און אנגעהויבן ארויס שפראצן די נשמות פון ערב רב עזי פנים שבדור וואס מאכן חרוב די גאנצע וועלט, און דאס איז אלעס אין דעם עון (זינד) פון די אידישע טעכטער וואס פירן זיך נישט בצניעות, וואס שעמט איר אייך פאר אזעלכע וואס זענען גערעכנט ממש פאר בהמות, אזוי ווי א בהמה שעמט זיך נישט האבן זיי

די גאולה האט געהאנגען אין איין האר, און אין גוף כתב יד שטייט, דאס מיינט מען טאקע די האר טראגן וואס ווייבער זענען זיך מקיל רח"ל.

יעצט קינדערלעך זיסע וואס פאר א פנים וועט איר האבן פאר משיח צדקינו, און ווען אלע אבות ואמהות מיט אלע נשים צדקניות וועלן מיט־קומען מיט משיח'ן און איר האט מעכב געווען די גאולה רח"ל, ווי וועט איר רח"ל פארווארפן ווערן.

ע"כ בעט איך, דאס יעדע אשה זאל ח"ו וח"ו גארנישט מקיל זיין קיין שום קולא כל דהוא, אין האר טראגן, שייטלען טראגן, אפילו איין טראפ האר, און ווער עס וועט אויף דעם עובר זיין, זיין פרוי אדער קינדער וואס ער האט ביכולת צו שאפן אפילו מיט מסירות נפש וועט נישט גערעכנט ווערן פון אונזערע תלמידים.

דען יעדער תלמיד מיינער מוז מסירות נפש האבן על כל מיני גדרים וסייגים של קדושה, הן מצדו, והן מצד אשתו ובניו, נישט גיין אין קיין האר, שייטלען, קארצע קליידער ח"ו, קאלירטע זאקן, כ"ש דורכ־זעעדיגע זאקן אפילו שווארצע, נאר זיי זאלן גיין אין געדכטע שווארצע זאקן, לאנגע קליידער, און די קינדער זאלען זיך פירן בצניעות, כו'.

דען די אשה וואס גייט היינט

ליכטיגקייט פון די זון, און די לבנה, און שטערן, און נאך מער, דען די שכר פון צניעות גייט איבער אלע מצות ומעשים טובים.

און די אשה וואס פירט זיך נישט אין צניעות מעג זיך אויפן קאפ שטעלן מיט אלע פרומקייטן פויעלט איר גארנישט און וועט רח"ל פארפאלן בלייבן אין שאול תחתית ח"ו.

דער הייליגער באשעפער זאל אונז מטהר זיין די הערצער מיר זאלן דינען דעם בוכ"ע מיטן רעכטן דעת, מיט אמת, קדושה, וצניעות, און עס זאל נתגלה ווערן דאס ליכטיגקייט פון משיח צדקינו בב"א.

יעצט וועלן מיר ציטירן די פוסקים וואס אסר'ן דאס טראגן שייטלען, בעזה"י

בסדר א־ב

(כדי להסר תלונות, ולסתום טענות, תיארתי כולם בתואר "גאון" בלבד)

א) הגאון ר' אברהם חיים איינהארן זצ"ל (בעמח"ס ברכת הבית, שעדי טוהר, עצי עולה) שרייבט: וועגן דעם ענין וואס אידישע פרויען גייען אויף די גאס מיט שייטלען, האבן שוין ר' יעקב עמדין און דער דברי חיים געזאגט אז מען טאר נישט (שאילת יעב"ץ סי' ט, ד"ח ח"ב נ"ט), און דאס הייסט איבער־

מע' צ').

ג) הגאון ר' אברהם תאומים זצ"ל (בן בתו של הגאון ר"י מליסא בעל חו"ד זצ"ל) שרייבט: דער מנהג וואס פרויען גייען מיט שייטלען דאס איז א זאך וואס אונזערע אבות האבן געהאלטן פאר אן איסור און פריצים האבן פארשוועכט דעם אידישן צוים, כו' חלילה דאס גרינג צו האלטן, כו' וואס איז דען א חילוק צווישן אייגענע האר אדער פרעמדע וואס זעט אויס ווי אייגענע עס איז אלעס אייניג און אלע זענען אסור מן התורה.

דעריבער ווי ווייט עס איז דא די מעגליכקייט זאלסטו שטערן און צוימען די פירצה, און אפהאלטן ערליכע אידישע טעכטער פון ארויסגיין מיט שייטלען, דער וואס וועט הארכן וועט הארכן און דער וואס וועט עובר זיין וועט אליין טראגן זיין זינד, און מיר זענען ריין דערפון (שו"ת חסד לאברהם מהד"ת אה"ע פ"ז).

ד) הגאון ר' אהרן קריספין זצ"ל (בעמח"ס בית אהרן על שו"ע) ברענגט אין זיין ספר די וואס אסר'ן און וואס זענען מתיר און נאכדעם שרייבט ער: נוא יעצט ווער נעמט זיך אונטער מתיר צו זיין א שייטל קעגן די אלע לייבן וואס אסר'ן (בית אהרן אבה"ע מע' פ' או' א').

ה) הגאון ר' אליהו מווילנא

פריצות און יצה"ר (אגרת לבנו הגרש"ס זצ"ל נדפס בריש ס' מהר"ם סופר עה"ת).

ח) הגאון ר' אליעזר פלעקלעש זצ"ל (בעמח"ס תשובה מאהבה תלמיד מובהק לבעל נו"ב זצ"ל) שרייבט: אז צו מאכן א גאנצן שייטל האט קיינער פון די פוסקים נישט מתיר געווען און אפילו די פוסקים וואס זענען מקיל האבן נישט דאס געמיינט, דעריבער איז זיין מיינונג נישט מקיל צו זיין (שו"ת תשובה מאהבה ח"א סי' מ"ח, ובענין מ"ש בקבוצות תלתלים על הפדחת, עי' משיב דברים ס' קכ"ז ח"ב).

ט) הגאון ר' אלעזר רוקח זצ"ל (בעמ"ח שמן רוקח) שרייבט: איך וואָרן מיט זעקס הונדערט ווארענונגען פאר מיינע קינדער ביז אייביג, אז די פרויען זאלן ח"ו נישט גיין אין די וועגן פון די פריצות וואס גייען מיט שייטלען און אויפגעדעקטע הענט און עהנליך צו דעם, חלילה וחלילה פאר ענק אזוינס צו טאן נאר איר זאלט אייך פירן בצניעות אזוי ווי די געזעצן פון משה רבינו, און אזוי ווי די אידישע אויפפירונג (בצוואה נדפס בספר יבין שמועה על התורה).

י) הגאון ר' ארי' ליבוש הורוויץ זצ"ל (בעמ"ח שו"ת הרי בשמים), שרייבט צו איינעם פאלגענד: איך דאנק דיר זייער זעענדיג אז השי"ת האט ערוועקט

אין דיר א גייסט אפצודריקן א קונטרס וואס ענטהאלט איסורים פון אלע חכמי הדור אסר'ן פרויען צו טראגן שייטלען, כו' שייטלען וואס זעט אויס ווי די אייגענע האר דארף מען מחמיר זיין (שו"ת הרי בשמים מהדו"ק ל"ו).

יא) **הגאון ר' גרשון ליבוש ראזענבערג זצ"ל** (בעמ"ח משיב דברים) שרייבט: חלילה צו גיין מיט א שייטל בלויז וואס דעקט צו דעם קאפ כו' (שו"ת משיב דברים ח"ב קכ"ז).

יב) **הגאון ר' דוד בהר"ן זצ"ל** (מעמודי התווך שביקירי קרתא דירושלים) האט זיך דערוואוסט אויף א חשוב'ע פרוי וואס איז געקומען פון חו"ל און טראגט א שייטל, און האט נישט געשפארט קיין מיה און צייט נאר אריבערגעגאנגען צו איר און גערעדט מיט איר אפאר שעה זי זאל אויסטאן דעם שייטל (דת יהודית כהלכתה, עמוד קכ"ב או' ד').

יג) **הגאון ר' דוד חיים קורינאלדו זצ"ל** (בעמח"ס בית דוד על ששה סדרי משנה) שרייבט: אידישע פרויען גייט נישט ארויס מיט א אויפגעדעקטן קאפ האר, אפילו מיט א שייטל בלויז, א פרוי דארף נישט אויסזעט ווי זי האט האר, (בית דוד שבת פ"ו מ"ב ד"ה פאה נכרית).

ח"ב כלל ב' פרט א').

נאך שרייבט ער: עס ליגט א פליכט אויפן מאן נישט צו לאזן זיין פרוי ארויסגיין אינדרויסן מיט א שייטל, וואס אויסער דעם וואס דאס איז א רעכטע איסור אפילו אין שטוב צו טראגן און דער מאן טאר נישט ארויסזאגן שמות (נעמען פון באשעפער) ביים בענטשן, אדער קידוש, אדער אנדערע ברכות, ווייל כאטש איר אייגענע האר איז פארדעקט מיטן שייטל, אבער פארן אויג קוקט זי אויס ווי זי גייט מיט די האר און דעריבער טאר זי אפילו אין א פארשטיפט פארשלאסן שטיבל נישט גיין דערמיט, אויסער דעם ברענגט דאס דערנאך אז מען זאל גיין מיט די אייגענע האר, אן א שייטל און דורכדעם שייטל דערקענט מען נישט צווישן א מיידל און א פרוי, וואס דאס איז אן איסור תורה, (מקרי דרדקי בראשית או' ל"ה).

נאך שרייבט ער: דער כח פון עמלק ליגט אויך אין אַנרעדן פרויען זיי זאלן זיך צירן מיט קליידער און צירונגען אזוי ווי די פריצות און האַרנֶטֶעס, כאטש עס איז בלויז שטאלצע מלבושים און נישט צניעות'דיג און דאס ברענגט אנצוצינדן דעם יצה"ר אין הארץ פון די צוקוקערס, און דורכדעם פארקריכט מען

אנדערש טאן (שו"ת מנח"א ח"ה ל"ה מעותק בשלחן העזר ח"ב סי' ט' בשמלל"צ סקי"א).

נאך שרייבט ער אין די צוואה פאר זיין טאכטער ח"ו זי זאל גיין אין א פריזעט אפילו פון פע"ל (צוואה או' ג').

די שוחטים פון מונקאטש זענען געווען אנגעזאגט נאך פון זיין פאטער בעל דרכי תשובה ז"ל מען זאל נישט לערנען די פאך פון שחיטה פאר איינעם וואס זיין פרוי טראגט א שייטל (עי' לקמן מאמרו של הג' ר"צ שפירא זצ"ל).

יט) **הגאון ר' חיים בנבשתי זצ"ל** (בעמח"ס כנסת הגדולה על שו"ע) האלט לאיסור (עי' כנה"ג אה"ע כ"א, סק"ה, שד"ח אספ"ד מע' ד).

כ) **הגאון ר' חיים האלבערשטאם זצ"ל** (אבדק"ק צאנז, ובעמ"ח שו"ת ד"ח, ועוד) שרייבט: רוב פוסקים האלטן אז א שייטל טראגן איז אן איסור, נאכמער אין די ראשונים (ר"ן, ריטב"א כתובות, מובא באספ"ז) שטייט אז אפילו צו לייגן א שטיקל זיידן א.ד.ג. אויפן שטערן עס זאל אויסזען ווי האר איז אויך אסור ווייל דאס הייסט שוין איבערגעטרעטן דעם אידישן דין (דת יהודית), דעריבער טאר מען נישט ארויסגיין מיט א שייטל און עס

מתיר, פאלגענד: איך בין נישט איינשטימיג (צופרידן) מיט דעם מיינונג, און זעלבסט־פארשטענדליך אז אין אונזערע פלעצער וואס דער מנהג האט זיך נישט צושפרייט [צו טראגן שייטלען] האבן מיר שוין אנגענומען די דיעות וואס אסר'ן, און מען טאר נישט צוברעכן דעם צוים (שד"ח אספ"ד מערכת ד', דת יהודית).

כב) **הגאון ר' חיים יוסף דוד אזולאי זצ"ל** (דער חיד"א) זעט אויס אז ער נעמט אויך אן ווי די פוסקים וואס אסר'ן (עי' ברכ"י או"ח ש"ג ב', ומחזיק ברכה או"ח ע"ה ב').

כג) **הגאון ר' חיים פלאגי זצ"ל** (בעמ"ח כה"ח הקדמון, רו"ח, ועוד) שרייבט: אז די וואס קומען זיך באזעצן אויף טערקיי מוזן צודעקן אפילו א שייטל, ווייל אפילו ביי א שייטל אין זיידן איז דא א שטיקל איסור [כמ"ש הרב משא מלך בתורת המנהגות סי' י'] כ"ש איינער וואס וואוינט שוין דורות אין טערקיי אפילו ער נעמט א פרוי פון פראנקי"א (לכאורה הוא פרנקרייך שלנו, מדינת צרפת, הערת המו"ל] און באזעצט זיך אין טערקיי מוז זיך אודאי צודעקן אויך דעם שייטל [הערת המו"ל, אין הכוונה לכסות רק באמצע כמו בימינו אלא כולו

אפילו א בינד פון זיידן וואס די פארב זעט אויס ווי האר (דרשות מהר"י מינץ סוף דרוש הראשון, מובא בעטרת זקנים או"ח ע"ה ג').

כו) **הגאון ר' יוסף בן עזרא זצ"ל** (בעמח"ס עצמות יוסף על קידושין) שרייבט: איך האב קיינמאל נישט געזען חתונה געהאטע פרויען מיט אויפגעדעקטע האר, און זיי טראגן נישט קיין שום האר צו צירן זיך דערמיט נאר מיידלעך ביי זייערע עלטערן אין שטוב, דאס איז זייער א שיינע אויפפירונג, טייל פרויען נעמען א שטיקל שווארצע זיידן און טוען אן אויפן שטערן זיך אויסצופיצן דערמיט, און אפילו דאס איז מיר שלעכט געפאלן, ווייל מענטשן זענען זיך טועה און מיינען אז עס איז אייגענע האר (בספרו משא מלך ח"ז חקירה י', מובא בכנה"ג סי' כ"א, ז', ושכנה"ג יור"ד רי"ד).

כז) **הגאון ר' יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל** (הגאב"ד ירושלים תובב"א) איז אנגעפרעגט געווארן אויב מען מעג גיין מיט א שייטל, האט ער געענטפערט אז לויט זיין מיינונג איז עס זיכער אסור צוליב מראית עין (ווייל עס זעט אויס ווי אייגענע האר) (דת יהודית כהלכתה בשמו).

קורינאלדו זצ״ל (בעמח״ס בית דוד על ששה סדרי משנה) שרייבט: אידישע פרויען גייט נישט ארויס מיט א אויפגעדעקטן קאפ האר, אפילו מיט א שייטל בלויז, א פרוי דארף נישט אויסזען ווי זי האט האר, (בית דוד שבת פ״ו מ״ב ד״ה פאה נכרית).

יד) **הגאון ר׳ דוד ליב זילבערשטיין זצ״ל** (בעמח״ס שבילי דוד על שו״ע) שרייבט: די וואס טוען ערלויבן שייטלען איז דאס נאר פאר די פלעצער ווי פרויען זענען קיינמאל דארט נישט געווארנט געווארן דערפון, אבער דארט ווי מען האט זיך שטענדיג געפירט נישט צו טראגן שייטלען איז עס זיכער נישט קיין צניעות (שבילי דוד או״ח סי׳ ב׳ סק״ב).

טו) **הגאון ר׳ דוד מנחם מאניש באבא״ד זצ״ל** (אבדק״ק טארנאפאל, ובעמח״ס שו״ת חבצלת השרון) שרייבט: אז דארט ווי דער מאן איז חושש אויף די פוסקים וואס אסר׳ן שייטלען הייסט זיין ווייב ביי אים אזוי ווי א פרוי וואס טוט איבערטרעטן דעם אידישן געזעץ [עוברת על דת יהודית] (חבצלת השרון אה״ע סי׳ ד׳).

טז) **הגאון ר׳ הלל קאלאמייער זצ״ל** שרייבט: לויט מיין מיינונג קען מען זאגן אז עס איז דא ביי שייטלען טראגן אן איסור מן התורה (אבקת רוכל

עמלק ליגט אויך אין אָנרעדן פרויען זיי זאלן זיך צירן מיט קליידער און צירונגען אזוי ווי די פריצות און האַרְנֶטֶעס, כאטש עס איז בלויז שטאלצע מלבושים און נישט צניעות׳דיג און דאס ברענגט אנצוצינדן דעם יצה״ד אין הארץ פון די צוקוקערס, און דורכדעם פארקריכט מען צוביסלעך פון אידישקייט און צניעות, און קערט זיך אפ פון די וועגן פון די אמהות (מוטערס), אנצוטאן שייטלען, וואס דאס איז אסור מן הדין, און אלע פוסקים זענען מודה אז א גאנץ שייטל איז אסור, ווייל עס זעט אויס ווי די אייגענע האר און עס ברענגט מען זאל גיין מיט אייגענע האר און דער עיקר אז עס איז א פריצות און גרויס עזות ווייל דורכדעם דערקענט מען נישט צווישן א מיידל און א פרוי (שירי משכיל כלל ה׳ פרט ט׳).

יז) **הגאון ר׳ יוסף האמבורג זצ״ל** (בעהמח״ס שו״ת שמלת בנימין) שרייבט: עס איז נישטא קיין שום היתר ארויסצוגיין אויף די גאס מיט א שייטל (שמלת בנימין ח״א דף מ״ג).

יח) **הגאון ר׳ חיים אלעזר שפירא זצ״ל** (אבדק״ק מונקאטש בעהמח״ס שו״ת מנחת אלעזר, ועוד) שרייבט: אז דער אמת איז ווי די פוסקים וואס האלטן אז שייטלען טראגן איז אן איסור מן התורה, בפרט די וואס די עלטערן הייסן זיי

ריטב״א כתובות, מובא באספ״ז) שטייט אז אפילו צו לייגן א שטיקל זיידן א.ד.ג. אויפן שטערן עס זאל אויסזען ווי האר איז אויך אסור ווייל דאס הייסט שוין איבערגעטרעטן דעם אידישן דין (דת יהודית), דעריבער טאר מען נישט ארויסגיין מיט א שייטל און עס הייסט דת יהודית (שו״ת דברי חיים ח״ב נ״ט).

נאך שרייבט ער: איך ווייס אויף זיכער אז ווען איך בין געווען ביי מיין שווער ז״ל [בעל ברוך טעם זצ״ל] אין מעהריי״ן לויט ווי איך האב דאמאלט געהערט איז נישט געווען אין גאנץ מדינת אשכנז (דייטשלאנד) קיין שום חשוב׳ע פרוי וואס זאל גיין מיט האר, און שייטלען נאר אפאר פראסטאקעס וואס זענען געווען צו שאנד און שפאט, נאר בעוה״ר לעצטנס האט זיך צושפרייט דער מנהג פון די אפיקורסים, דעריבער ח״ו צו זאגן אז צוליב דעם מעגן אונזערע פרויען אויך אזוי גיין, און דער איסור שטייט אויף איר פלאץ און דער וואס איז עובר באקומט מכות מן התורה (ח״א יור״ד ל׳).

כא) **הגאון ר׳ חיים חזקי׳ מדיני זצ״ל** (בעמ״ח שדי חמד) נאכדעם וואס ער ברענגט צו די אלע פוסקים וואס אסר׳ן, שרייבט ער אויף דעם וואס איז

[illegible]
טערקיי אפילו ער נעמט א פרוי פון פראנקי״א (לכאורה הוא פרנקרייך שלנו, מדינת צרפת, הערת המו״ל] און באזעצט זיך אין טערקיי מוז זיך אודאי צודעקן אויך דעם שייטל [הערת המו״ל, אין הכוונה לכסות רק באמצע כמו בימינו אלא כולו וכמבואר בלשונו שם שמדמהו לשערות ממש] (רוח חיים אה״ע סי׳ כ״א).

כד) **הגאון ר׳ יהודה אסאד זצ״ל** שרייבט: מיר געפעלט צו אסר׳ן שייטלען און גוזר זיין נישט אנצוטאן צוליב דעם וואס קומט ארויס דערפון ווייל מען זעט דאך וואס פאסירט שפעטער נאך ביזן היינטיגן טאג קומען פרויען צו דורכדעם צו גיין מיט אייגענען האר (שו״ת יהודה יעלה יור״ד שס״ו).

כה) **הגאון ר׳ יהודה קציגלבויגן זצ״ל** (בעמח״ס מהר״י מינץ) שרייבט: אז מיט אַ אויפגעדעקטע שייטל טאר מען נישט גיין, ווייל ווי קען דאס זיין אז מען זאל מעגן טראגן א שייטל וואס עס זעט אויס דורכדעם ווי מען װאלט געטראגן אייגענע האר און עובר געווען אויף די תורה (מובא בבאר שבע סי׳ י״ח).

נאך שרייבט ער: אונזערע טאטעס און זיידעס האבן געשטערט אין זייערע צייטן דאס מען זאל נישט טראגן אויפן קאפ

ירושלים תובב״א) איז אנגעפרעגט געווארן אויב מען מעג גיין מיט א שייטל, האט ער געענטפערט אז לויט זיין מיינונג איז עס זיכער אסור צוליב מראית עין (ווייל עס זעט אויס ווי אייגענע האר) (דת יהודית כהלכתה בשמו).

כח) **הגאון ר׳ יוסף נסים בירלא זצ״ל** (ראב״ד לספרדים בעיה״ק ירושלים) שרייבט אויך אז מען טאר נישט טראגן א שייטל, (שו״ת וישב יוסף יור״ד סי׳ ב׳).

כט) **הגאון ר׳ יוסף צבי דושינסקי זצ״ל** (הגאב״ד חוסט, וירושלים עיה״ק) שרייבט: אז דאס איז א מנהג נישט צו טראגן א שייטל און דערפאר איז דאס אסור מן התורה (שו״ת מהרי״ץ סי׳ קכ״ז).

ל) **הגאון ר׳ יוסף ראזין זצ״ל** (אב״ד טעלז) שרייבט: אז עס איז דא אן איסור מראית עין (עדות ביהוסף כ״ט ענף ג׳).

לא) **הגאון ר׳ יוסף שאול נאטאנזאן זצ״ל** (בעהמח״ס שו״ת שו״מ) שרייבט: אז עס איז דא אן איסור מראית העין (מגן גבורים או״ח סי׳ ע״ה, ע״ש באלה״מ, ובשלטי הגבורים).

לב) **הגאון ר׳ יחזקאל שרגא האלבערשטאם זצ״ל** (בעמח״ס דברי יחזקאל) שרייבט: איך מוז זאגן אז עס איז א גרויסער איסור

פאר אידישע טעכטער צו גיין מיט פריצות'דיגע קליידער, און מיט שייטלען, און יעדער איד איז מחויב דאס צו שטערן ביי זיך אין שטוב מיטן גאנצן כח (דברי יחזקאל עה"ת בדרוש לשבועות).

לג) הגאון ר' יחזקאל מיכל הובנר (אבד"ק ניזנוב זצ"ל בעהמח"ס שו"ת משכנות הרועים) שרייבט: איך וויל נישט רעדן פון די וואס האבן מיט א גרויסן שטראם דורכגעבראכן דעם אידישן צוים און גייען מיט אויפגעדעקטע האר וואס בלי ספק זענען מיר נישט חייב באחריות אויף זיי, נאר איך שריי ביטערליך אויף די כשר'ע וואס הייסן אידן, פונדעסטוועגן זענען זיי מקיל און טראגן שייטלען און דער אמת איז אַז דאס אַן איסור גמור צוליב מראית עין (משכנות הרועים ח"ש בקונטרס עת שלום דף י"ב).

לד) הגאון ר' יעקב ארענשטיין זצ"ל (בעהמח"ס ישועות יעקב) שרייבט: עס קען גאר זיין אַן איסור תורה ביים טראגן שייטלען (ישועות יעקב או"ח סי' ע"ה ג').

לה) הגאון ר' יעקב דידאוועסקי זצ"ל (מח"ס באר יעקב, מגדולי ירושלים עיה"ק) שרייבט: אפילו די שייטלען קעגן איר האר, און אלע קללות וואס ישעי' הנביא האט געשאלטן די פריצות'דיגע פרויען וועלן רוען אויף איר, אבער די וואס פירן זיך בצניעות וועט רוען א ברכה איבער זיי (ס' תורת שבת או"ח ש"ג י').

לז) הגאון ר' יעקב עמדין זצ"ל (הנקרא יעב"ץ) שרייבט: אז מיט שייטלען איז אויך אסור ארויסצוגיין אויף די גאס (שאילת יעבץ ח"א סי' ט', וע"ש שדעתו להקל הנתונה למטה משכבה על פדחתה ובצדדים במקום שכלים שערותיה דלא הוי אלא כשאר תכשיטין שבחוץ, וע"ע בח"ב סי' ז'ח, ובמור"ק סי' ע"ה).

לח) הגאון ר' יצחק אייזיק מספינקא זצ"ל (בעהמח"ס חקל יצחק) שרייבט: אז עס איז אַן איסור צו טראגן א שייטל צוליב "דת יהודית" און אפשר מן התורה — און גיין אין היטן אזוי ווי די גוים איז אויך אסור מן התורה — אדער מיט א הָאר הויב אהנע דעק איז א איסור דת יהודית — כל שכן מיט א זשיאָן אליינס איז א איסור מדת יהודית, און אפילו מיט א האר הויב אונטער דעם זשיאָן איז א איסור גמור, אבער אונטערן טיכל מעג מען (שו"ת חקל יצחק סי' פ"א, וחושש שם לשיטת הר"ח יור"ד נ"ט, דאפי' חתיכת משי על ואבי בעל וידבר משה) האט דערציילט דעם סדר פון חת"ס זצ"ל ווען ער פלעגט דרש'נן וועגן שייטלען: צום ערשט פלעגט ער בענטשן אלע וואס פאלגן צו גיין בצניעות אויפן וועג פון די פריערדיגע דורות די וועלן זוכה זיין צו ערליכע קינדער און וועלן געבענטשט ווערן מיט אלעם, נאכדעם האט ער געגעבן א דינערדיגן געשריי "און די וואס טוען נישט אזוי וועלן האבן דאס פארקערטע" און דעם גאנצן עולם האט אנגעכאפט א פארכט און א ציטער הערנדיג אזוינע שארפע רייד וואס זענען ארויסגעזאגט געווארן כל נדרי ביינאכט מיט קדושה וטהרה (בס' זכרון למשה נדפס מכתב להגה"צ מהרי"ד רושינסקי זצ"ל ששמעה הנ"ל מרבו הנ"ל).

מב) הגאון ר' יצחק צבי לעבאוויטש זצ"ל (אב"ד טשאפ ומח"ס שלחן העזר ב"ח) שרייבט: רוב פוסקים אסר'ן שייטלען אפילו פון קונסט-האר, און ערליכע אידן יראי ד' לאזן נישט זייערע פרויען נאר א דעק וואס איז נישט פון האר (בשלחן העזר ח"ב סי' ט"י, וע"ש בשמלל"צ ס"ק י, יא, יב, שהאריך בבירור דעת הפוסקים האוסרים).

מג) הגאון ר' יעקב

ביידע דארף מען אויסרוימען פון שטוב (ייטב פנים מאמר זכר ליציאת מצרים או' י"ב, ותוכחת מוסר לי"ג מדות או' כ"ח, ומאמר דורש טוב או' ד' ע"ש).

מה) הגאון ר' ישעי' פיק זצ"ל (המפורסם לבקי נורא כמבואר בשו"ת נו"ב) שרייבט: אין אונזערע מדינות איז שייטלען אסור מיטן איסור פון "לא תסור" (בספר יש סדר למשנה שבת פ"ו מ"ה, וכותב דספרדיות שמקילין בכך נמשכין אחר הרמב"ם, אבל במדינתינו נאסר בלא תסור, עפ"י הפי' אשר בידינו נמסר, ע"כ).

מו) הגאון ר' ישראל יעקב אלגאזי זצ"ל (אבי מהרי"ט אלגאזי) שרייבט: שייטלען פון פרעמדע האר איז אסור פונקט ווי אייגענע האר (קהלת יעקב מענה לשון ח"ג ר"מ).

מז) הגאון ר' ישראל ליפשיץ זצ"ל (בעהמ"ח תפארת ישראל על משניות) שרייבט: שייטלען איז אסור צוליב מראית העין (תפא"י שבת פ"ו מ"ה).

מח) הגאון ר' ישכר בער איילינבורג זצ"ל (תלמיד הלבוש והסמ"ע) שרייבט: אז פרויען טארן נישט טראגן שייטלען (בס' באר שבע תשו' י"ח, והוא נמנה מראשוני האוסרים החולקין על הש"ג).

אטינגא זצ"ל (בעהמ"ח מאמר מרדכי) שרייבט: מען דארף מחמיר זיין ביי שייטלען (מגן גבורים או"ח ע"ה, אלף המגן סק"ח).

נג) הגאון ר' מרדכי ליב ווינקלער זצ"ל (בעהמ"ח לבוש"מ) שרייבט: דאס בעסטע מען זאל נישט גיין מיט קיין שייטלען, אין דעם זכות פון צניעות'דיגע פרויען וועלן מיר אויסגעלייזט ווערן בקרוב (שו"ת לבוש"מ יור"ד מהר"ת קס"ח).

נד) הגאון ר' משה סופר זצ"ל (בעל החת"ס) שרייבט אין די צוואה פאלגענד: עטץ זאָלטץ אכטונג געבן חלילה חלילה נישט אויפדעקן איין טפח פון קערפער דורך קורצע מלבושים, צווישן מיינע שטוב מענטשן זאל זיך ח"ו נישט געפינען אזאנס, כל שכן עטץ זאלט געווארנט זיין פון באפריינרן זיך מיט שלעכטע פרויען וואס אפילו איין האר שטעקט זיך ארויס און אויך שייטלעך אסר איך ענק מיט אַן איסור גמור! (צוואת החת"ס מועתק בס' לב העברי).

נה) הגאון ר' משה גרינוואלד זצ"ל (בעל ערוגת הבשם) שרייבט: איר זאלט געווארנט זיין שטארק אז אפילו איין האר זאל זיך נישט ארויסשטעקן, און אפילו שייטלען אסר איך אויף

גאר זיין אן איסור תורה בייס טראגן שייטלען (ישועות יעקב או"ח סי' ע"ה ג').

לה) הגאון ר' יעקב דידאווסקי זצ"ל (מח"ס באר יעקב, מגדולי ירושלים עיה"ק) שרייבט: אפילו די שייטלען וואס מען דערקענט אויף זיי אז עס איז א שייטל נישט האר, פונדעסטוועגן אויב איר מוטער גייט נישט מיט דעם טאר די טאכטער אדער אייניקל אויך נישט גיין מיט דעם אבער די שייטלען וואס זעט אויס ווי האר איז אסור פאר יעדן (בספרו מחניך קדוש סי' ז', וכ' שם במקור הקדושה דמראית העין שמביא לידי גילוי עריות חמור משאר איסור דמראית העין וכדאי' בע"ז י"ב).

לו) הגאון ר' יעקב ווייל זצ"ל (נכד בעל קרבן נתנאל, ומח"ס תורת שבת על ה' שבת) שרייבט: די פרויען וואס גייען מיט שייטלען אויף די גאס אדער אין בית מדרש זענען עובר אן איסור מן הדין, און די וואס גייען אין שטוב אדער אין הויף אויף זיי זאגט דער פסוק "ופורץ גדר ישכנו נחש" דער וואס ברעכט דעם צוים זאל אים בייסן א שלאנג, און אודאי די פרויען וואס דעקן אויף די אייגענע האר און גייען אין ביהמ"ד נישט נאר וואס זיי זענען עובר אן איסור צו לייענען קר"ש און דאווענען

יהודית — כל שכן מיט א זשיאָן אליינס איז א איסור מדת יהודית, און אפילו מיט א האר הויב אונטער דעם זשיאָן איז א איסור גמור, אבער אונטערן טיכל מעג מען (שו"ת חקל יצחק סי' פ"א, וחושש שם לשיטת הד"ח יור"ד נ"ט, דאפי' חתיכת משי על הפדחת שדומה לשער אסור דזהו דת יהודית כ"ש בהזשיאן שיש בו דמיון יותר לשער, ודאי איסור גמור לצאת בו בלי טיכל ע"ג, אבל תחת הטיכל אין איסור לצאת בו אע"פ שנראה קצת אצל המצח כיון שאינו נראה להדיא אין להחמיר כ"כ).

לט) הגאון ר' יצחק דוב הלוי במברגר זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת יד הלוי) שרייבט: וויבאלד די גרויסע פוסקים אסר'ן שייטלען איז אן שום ספק אז מיר קענען נישט מקיל זיין (שו"ת יד הלוי יור"ד קכ"ז).

מ) הגאון ר' יצחק זאב ידלר זצ"ל (בעהמ"ח ס' הנפלא תפארת צבי על מד"ר) פלעגט נישט אריינגיין אין א שטוב ווי די בעל הבית־טע איז געגאנגען מיט א שייטל ווייל ער האט דאס געהאלטן ווי האר ממש (טוב ירושלים לבנו הגה"צ ר' ב"צ ידלר מגיד מישרים דירושלים עיה"ק בימי רי"ח זוננפעלד זצ"ל).

מא) הגאון ר' זעקיל פאללאק זצ"ל (תלמיד מרן החת"ס זצ"ל

און ערליכע אידן [illegible] נישט זייערע פרויען נאר א דעק וואס איז נישט פון האר (בשלחן העזר ח"ב סי' ט־י, ועי"ש בשמלל"צ ס"ק י, יא, יב, שהאריך בבירור דעת הפוסקים האוסרים).

מג) הגאון ר' יצחק שמעלקיש זצ"ל (בעמ"ח שו"ת בית יצחק) שרייבט: מען דארף חושש זיין צו די פוסקים וואס אסר'ן שייטלען, און אויך ברענגט עס צו חילול שבת, און עס איז איבערגעוויזן געווארן אז צוליב דעם וואס מען גייט מיט שייטלען איז מען שוין מקיל צו גיין מיט אייגענע האר אויך, און מען קומט צו א איסור דאורייתא, דערפאר זאל זיך יעדער דערוויטערן דערפון און יעדער ירא ד' זאל ווארענען זיין בני בית זיי זאלן זיך נישט פירן אין די וועגן פון די פריצות'דיגע פרויען נאר מיט צניעות און נישט גיין מיט שייטלען, דורכדעם וועלן זיי זוכה זיין צו ערליכע קינדער "כהני משרתי עליון" (שו"ת בית יצחק או"ח י"ד).

מד) הגאון ר' יקותיאל יהודה טייטלבוים זצ"ל (אבדק"ק סיגעט ובעהמ"ח ייטב לב, שו"ת אבני צדק ועוד) שרייבט: אז מען טאר נישט גיין מיט גוי'שע קליידער, הויכע היטן, און שייטלען, די תורה האט זיי גע'אסר'ט צוזאמען מיט חמץ,

מח) הגאון ר' ישכר בער איילינבורג זצ"ל (תלמיד הלבוש והסמ"ע) שרייבט: אז פרויען טארן נישט טראגן שייטלען (בס' באר שבע תשו' י"ח, והוא נמנה מראשוני האוסרים החולקין על הש"ג).

מט) הגאון ר' ישכר דוב רוקח זצ"ל (אבד"ק בעלזא) האט געזאגט: יעדער וואס לערנט שלחן ערוך מיט יראת שמים זעט קלאר אז עס איז נישטא קיין שום חילוק צווישן אייגענע האר און א שייטל, דער חת"ס זצ"ל פסק'ט אויך אזוי, דערפאר זאל יעדער אכטונג געבן ביי זיך און זיינע קינדער אויף דעם (דרשה הנדפסת בקונ' דיבורים קדושים).

נ) הגאון ר' מאיר א"ש זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת אמרי אש, ותלמיד מרן החת"ס זצ"ל) האט באפוילן זיינע קינדער פארן שטארבן: איך באפעל אייך זייער שטרענג! איינצורייסן וועלטן מקיים צו זיין דעם קלענסטן מנהג און די פרויען זאלן נישט גיין מיט שייטלען ח"ו (ס' לב העברי ח"א דף פ"א).

נא) הגאון ר' מנחם מנדל מליובאוויטש זצ"ל (בעל צמח צדק) שרייבט: אז מען טאר נישט ארויסגיין אין גאס מיט א שייטל (צמח צדק משניות ברכות פ"ג).

נב) הגאון ר' מרדכי זאב

מועתק בס' לב העברי).

נה) הגאון ר' משה גרינוואלד זצ"ל (בעל עדוגת הבשם) שרייבט: איר זאלט געווארנט זיין שטארק אז אפילו איין האר זאל זיך נישט ארויסשטעקן, און אפילו שייטלען אסר איך אויף ענק און עטץ זאלטץ זוכה זיין צו ערליכע כשר'ע קינדער (בצוואתו הנקרא הכנה דרבה או' י"ח).

נו) הגאון ר' עקיבא יוסף שלעזינגער זצ"ל (בעל לב העברי) שרייבט: וואויל פאר די וואס האלטן זיך אפ פון שייטלען, און טרעטן נישט אפ פון די וועגן פון די באבעס (לב העברי ח"א דף פ"א).

נז) הגאון ר' פנחס הורוויץ זצ"ל (בעל המקנה והפלא"ה) האט צוזאם מיט זיין בית דין אויסגערופן א חרם אין בית המדרש אויף די פרויען וואס טראגן שייטלען, כ"ש אייגענע האר (בס' לחמי תודה לבנו דף ד: שזה כמה שנים שיצא הכרוז בבה"כ מפי כבוד אאמו"ר הגאון זצללה"ה בצירוף שני ב"ד בחרם על לבישת נשים בפאה נכרית).

נח) הגאון ר' צבי הירש אורנשטיין זצ"ל (נכד בעל ישועת יעקב, בעל ברכת רצ"ה) שרייבט: גיין מיט א שייטל איז א פריצות און עס איז אסור מן הדין (ישועות יעקב אה"ע כ"א).

נט) הגאון ר' צבי הירש

הורוויץ זצ"ל (בנו של הפלא"ה) שרייבט: איך האב שוין סאך מאל געמוסר'ט וועגן דעם שלעכטן מנהג וואס איז בעוה"ר צושפרייט ביי טייל פרויען וואס טראגן שייטלען, בעוה"ר האט דאס מיט די צייט נאך צוגעברענגט מען זאל גיין מיט אייגענע האר (הוא בעהמ"ח שו"ת מחנה לוי, והנ"ל הוא בספרו לחמי תודה י"ט:).

ס) הגאון ר' צבי הירש חיות זצ"ל (בעל הגהות מהר"ץ חיות) שרייבט: אזוי ווי מען פירט זיך אין אונזערע מדינות געוואוינט צו זיין מיט דעם, ווען איך בין געווען א קינד האב איך נישט געהערט ווער עס זאל מקיל זיין אין דעם אין גאנץ פוילן, נאר לעצטנס האט מען אנגעהויבן פורץ זיין, עס איז ראוי דעריבער זיי אויס־צו־מוסרן און זיי צוריק־ברענגען צום פריערדיגן מנהג (שו"ת מהר"ץ סי' נ"ג).

סא) הגאון ר' צבי הירש שפירא זצ"ל (בעל דרכי תשובה) שרייבט: וועגן א שוחט וואס זיין פרוי טראגט א שייטל אפילו רוב שטאט מענטשן ווילן אים האבן און נאר איינציגע ווילן נישט, קענען זיי שטערן ווייל עס איז א גרויסע עבירה (עון פלילי) א שוחט דארף זיין א גרויסער ירא שמים און אויב ער איז מקיל אין דעם איז ער א קל — די שוחטים

סה) הגאון ר' שלמה יודא טאבאק זצ"ל (דומ"ץ סיגעט, ומחבר שו"ת תשורת ש"י ב"ח) שרייבט: שייטלען איז אסור וועגן פריצות ווייל מען וויל אויסזען ווי די גוי'טעס וואס גייען מיט האר, און די וואס זייערע עלטערן אדער אור־עלטערן זענען נישט געגאנגען מיט דעם איז דא דערביי "אל תטוש תורת אמך" (משמרת ש"י סי' תק"ע).

סו) הגאון ר' שלמה קלוגער זצ"ל שרייבט: שייטלען טראגן איז אסור (בס' קנאת סופרים סי' ע"ב, ובס' שנות חיים סי' שט"ז).

סז) הגאון ר' שמואל סלנט זצ"ל האט געלאזט רופן א רב וואס זיין רבי'צין האט פארלאנגט פון איר שניר זי זאל גיין מיט א שייטל, ווילאנג דער רב האט צוגעזאגט אז ער וועט דאס אפהאלטן (כן סיפר הרה"ג ר' נפתלי פרוש סופרו של הג' רש"ס, מובא בס' דת יהודית).

שרייבט: וועגן א שוחט וואס זיין פרוי טראגט א שייטל אפילו רוב שטאט מענטשן ווילן אים האבן און נאר איינציגע ווילן נישט, קענען זיי שטערן ווייל עס איז א גרויסע עבירה (עון פלילי) א שוחט דארף זיין א גרויסער ירא שמים און אויב ער איז מקיל אין דעם איז ער א קל — די שוחטים פון אונזער שטאט מונקאטש זענען באפוילן פון מיר זיי זאלן נישט אויסלערנען שחט'ן איינעם וואס זיין פרוי טראגט א שייטל (בשו"ת הנדפס סו"ס תפארת בנים עה"ת סי' ב').

סב) הגאון ר' רפאל מילדולה זצ"ל (מו"צ באמסטערדאם) שרייבט: אז שייטל איז אסור (כ"נ בספרו מים רבים אה"ע ל"ו).

סג) הגאון ר' שלום מרדכי הכהן זצ"ל (בעל שו"ת מהרש"ם) שרייבט: מען דארף אכטונג געבן ביי קר"ש, בענטשן, און אנדערע ברכות נישט צו זאגן קעגן א פרוי וואס טראגט א שייטל נאר מיט פארמאכטע אויגן (דעת תורה או"ח סי' ע"ה).

סד) הגאון ר' שלמה אליעזר אליפנדרי זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת סבא קדישא ג"ח) שרייבט: שייטלען איז אסור, און אויסער דעם איז דאס גורם א גרויסן חורבן אז מען זאל מקיל זיין אין אייגענע האר, (שו"ת סבא קדישא).